

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Vindicatio Augustanae Confessionis ab impactis ipsi, a
Roberto Cardinale Bellarmino, per summam iniuriam,
libello cui iudicii de formula concordiae titulum fecit,
viginti & duobus mendaciis**

**Titius, Gerhard
Besecenius, Stephan
Helmestadi[i], 1656**

Mendacium III.

[urn:nbn:de:bsz:31-67740](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-67740)

ipsam autem ita instituat, ut Bellarmini verba, in compendium quidem contracta, nullo tamen, in quo nervum ille causæ suæ constituat omisso, primum exhibeam, tum statim subjiciam responsionem. Vbi hoc etiam verbo in antecessum indicandum erit, cum duo priora mendacia Bellarminus non ipsi Confessioni, sed *Libro Concordiæ* impropriet, illis hæc vice sepositis ab examine tertii, quod Præfationi Confessionis aspersit, initium discussionis me facturum. *Exsurge Deus, & dissipentur inimici tui!*

MENDACIVM III.

Præfat. Conf. ad Carolum V, ita habetur: *Offerimus in hæc religionis causâ nostrorum concionatorum & nostram Confessionem, cujusmodi doctrinam ex scripturis sanctis & puro Dei verbo HACTENVS illi in nostris terris, ducaribus, ditionibus & urbibus tradiderunt, ac in ecclesiis tractaverunt.*

Bellarminus dicit hoc insigne mendacium esse, idque existimat cognosci posse ex eo, quod Confessio Lutheri (intelligit XVII. illos articulos, à Lutherò, jussu Serenissimi Saxonix Electoris IOHANNIS, cum jam Augustana comitia imminerent, conscriptos, quos Historiæ Augustanae Confessionis inferuit Chytræus) in multis ab Augustana dissentiat, cum tamen eodem anno 1530 edita sit, neque credibile videatur melius Lutheranos, quam Lutherum ipsum quæ sit Lutherana doctrina scire potuisse. Hoc ut probet, affert in medium sequentia exempla. I. Articulus XI, Lutheranae Confessionis habet; *Quod Confessio privata debet esse libera, Confessio autem Augustana, Articulus de abusibus, de Confessione docet, apud suos non solere porrigi corpus Domini, nisi antea exploratis & absolutis.* Et in artic. de Missâ; *Nulli admittuntur ad sacramentum, nisi antea explorati & auditi.*

Resp. nullam in his contradictionem comparere, Confessio privata, omnium delictorum enumerationem complexa,

plexa, debet esse libera, dicit Lutherus: Confessio privata in genere facta, apud nos non est libera, dicit Augustana Confessio. Quid hic quæso contradictionis, quid pugnae quisquam intelligens deprehendat? cum nec subiectum utrobique idem sit ut manifestum est, nec prædicatum ut jam ostendam. Illud nempe in priore propositione loquitur de jure, & quidem de jure potissimum divino, in posteriore loquitur de facto. Bene autem consistunt illa duo, aliquid de jure liberum esse, & fieri aut non fieri posse, de facto autem liberum non esse, ob justas & graves causas, rem per se liberam ad alterutrum oppositorum pro tempore adstringi postulantes. Cujus rei exempla totâ die in civili republicâ occurrunt. II. affert, quod artic. XVI. Lutherana Confessionis velit *Missam præ omnibus abominationibus esse abrogandam*: Confessio verò Augustana artic. de Missâ falso dicat *accusari ecclesias nostras, quod Missam aboleant* etc. Sed Bellarminus rursus legum contradictionis est oblitus. Non magis quam priora, pugnant scilicet hæc duo; Missa Papistica (sacrificium phantasticum illud, *proprie* ipsis dictum, propitiatorium pro peccatis vivorum & mortuorum) est abolenda: Missa verè Christiana & Apostolica, hoc est, distributio Eucharistiæ, nec abolenda, nec apud nos est abolita. Esse autem Confessioni sermonem de Missa in posteriore, hoc est genuino significatu accepta, eopse articulo clarè indicatur, quando sub finem, & postquam de Missis privatis dictum esset, ita porro verba fiunt: *Est igitur ad hoc facienda Missa, ut ibi porrigatur sacramentum his, quibus opus est consolatione. Cum autem Missa talis sit communicatio sacramenti, servatur apud nos una communis Missa, singulis feriis atq; aliis etiam diebus, si qui sacramento velint uti, ubi porrigitur sacramentum his qui petunt.*

Postillâ dicit Bellarminus, nec Augustanam Confessionem à Philippo fabricatam, nec Lutheranam, quæ Augustanam sine dubio pepererit, cum eâ doctrinâ concordare, quam initio Lutherus & Melancthon tradiderint: Addit, se audivisse Iob. Cochleum eodem anno 1530 collegisse articulos ex libris Lutheri & Philippi, contra singulos articulos Aug. Confessionis, se de eos se nondum videre potuisse. Quæ quia castâ saltem verba sunt, responsionem nullam merentur. Tantum ad illud, quod Confessionem Augustanam à Philippo fabricatam dicit, annotabo hic verba ipsius Philippi, Præfatione Primi Tomi Operum suorum: *Congessi simplicissimo studio capita Confessionis qua exstat. Ac nihil mihi sumpsi. Præsentibus Principibus & aliis, gubernatoribus & concionatoribus, disputatum est ordine de singulis sententiis.*

Ne tamen frustra nos opposito terribili illo Cochleæo terreret Bellarminus, jactitat sese quoque quod præstiterit Cochleæus, nullo negotio præstare posse. Et ne sit prolixus, vel se saltem conferre duos aut tres principales Confessionis articulos cum Lutheri & Philippi doctrinâ. Nostrum itaque erit, tam luculentæ sapientiæ aures animumque advertere.

Dixerat Augustana Confessio articulo primo; *Ecclesias apud nos magno consensu docere decretum Nicæna Synodi, de unitate essentia & tribus personis in Deitate verum, & sine ulla dubitatione credendum esse: Damnare nos omnes hæreses, contra hunc articulum exortas.* Bellarminus statim præparatam habet cavillationem, & magno hiatu promittit se ostensurum, quàm verè Lutherus crediderit Nicænum decretum. Accusat itaque Lutherum, (1) quod in libro quodâ contra Iacobum Latomum scripserit, *anima me odit hoc verbum ὁμοῦσος* (2) quod libro de Conciliis dicat, Hieronymo quoque hanc vocem displicuisse, *Hieronymum scripsisse ad Episcopum Romanum Damasum, & cupisse expungi vocabulum ὁμοῦσος.*

ἁμοσίως. Vbi fraudem simul commisisse Lutherum per-
tendit, quod Hieronymus non de voce *ἁμοσίως*, sed de
voce *ἰποσίτως*, quæ ambigua ipsi visa fuerit, illic loci
meminerit. (3) quod ex precibus communibus Germanorum
illam precariunculam sustulerit, *sancta Trinitas miserere nobis.*

Resp. Hanc neque Dialecticam neque sophisticam
esse, sed plane sicophanticam. Lutherus in priore exem-
plo, libro contra Latomum conditionatè loquitur; *Quod*
si (verba sunt) *anima mea odit vocem homousion, & NOLIM*
eã uti, non ero hæreticus. Quis enim me coget uti, modo REM
veneam quæ in Concilio per scripturas definita est. Aliàs Lu-
thero vocem illam *ἁμοσίως* absolutè non displicuisse, do-
cent ejus verba Libro de Conciliis Tom. vii. Ien. Germ.
fol. 257. lat. b. *Das man nicht solte brauchen mehr oder an-
dere Worte/ weder in der Schrift stehen das kan man nicht
halten sonderlich im Sanct/ vnd wen die Keher die Sache mit
blinden griffen wolten falsch machen/ vnd der Schrift Wort
se verkeren (uti scilicet factitabant Ariani) da war von nöthi-
gen/ das man die meinung der Schrift/ so mit vielen Sprü-
chen gesehet/ in ein kurz vnd Summarien Wort fasset/ vnd
fraget/ ob sie Christum homousion hielten? Wie der Schrift
meinung fast in allen Worten ist. Quæ verba contra eos
quoque notari merentur, qui terminis artium, ferente ne-
cessitate, & ubi cum adversariorum argutiis conflictan-
dum est, in disputationes theologicas intromissis, irascun-
tur hoc prætextu, quod cum scripturâ unicè sit loquen-
dum. Sed hoc obiter monitum esto. (2.) in citandis Hi-
eronymi verbis potuit Lutherus procul omni dolo *σφάλ-
μα μνημονικόν* obrepere. (3.) Verba illa, *sancta Trinitas mi-
serere nostri* Lutherus è publicâ ecclesiæ Litaniâ non ideo
submovit, quod Trinitatem non crederet; retinuit enim
ista omnia, *Pater de calis Deus, Fili redemptor mundi Deus,*
*Spiritus**

Spiritus Sancte Deus, miserere nostri; sed quia vocem Germanicam Dreifaltigkeit triplicitatem potius quam Trinitatem importare existimaret. Committit itaque Bellarminus fallaciam causæ, ne non Sophistam agnoscas.

Sed ille jam ad novum conatum convertitur. De incarnatione, modo cum Nestorio, modo cum Eutyche Lutherum nostrum perhibet sensitse. Nam (1.) in concione de natali Domini dicere eum; *imperitas quosdam Christum facere hominem omnipotentem.* Hinc elicit ille; *si ille homo Christus, non est omnipotens, non erit Deus. Duo igitur erunt, Christus Deus, & Christus homo, quæ est aperte Nestoriana sententia.* Verbo huic cavillationi satisfieri potest. Disputat ibi Lutherus contra Svecfeldianos, Eutyichis propaginem, & concretum, *hominem*, pro abstracto, *humanitate* usurpat, quemadmodum vetustissimi quoque Patres, abstracta pro concretis, & vice mutata, hæc pro illis sæpè hinc usurparunt. Hoc itaque vult Lutherus; humanitatem Christi formaliter, intrinsecè & per se non esse omnipotentem. (2) E Nestoriano in Eutyichianum transformare laborat Lutherus, quod libro de Conciliis part. 2, dicit: *Mihi paulò ante negotium fuit cum Nestorianis, qui pertinacissimè contra me disputabant, quod divinitas Christi non posse pati.* Ad quæ ille rursus; *divinitas est nomen nature; quis non videt à Luthero naturas confundi? & similia plura.* Militat autem hinc similis, qualem paulò ante dedi, responsio, præsertim si scopus dicentis, & integer contextus consideretur. Ponit jam Lutherus abstractum pro concreto, divinitatem pro Deo, atque ita in re ipsa rectè sentit, quicquid sit de modo loquendi. Cui soli, si quis tenaciter nimis inhærere velit, poterit ipsum quoq; S. Iohannem Eutyichianismi postulare, quando ille in Evangelio *verbum carnem factum esse docet, caro enim* (diceret Bellarminus) *est no-*

est nomen natura; quis non videt à Johanne confundi naturas?

(4) Queritur Cardinalis, Lutherum animi sui propensionem in Nestorium & Eutychem ostendere Libro eodem de Conciliis, dum utriq. Zelum bonum, animum sincerum & fidem rectam tribuat, & solum ex inscitia quadam in modo loquendi lapsos dicat, totam verò causam tumultuum & perturbationis illius temporis, in episcopos Catholicos referat. Et eò usq. tandem progrediatur, ut dicat, vereri se, ne in extremo iudicio aliqui, qui dicantur hæretici, iudices sedeant, & episcopi qui illos in Conciliis damnaverunt, in æternum pereant, tantum non aperte affirmans, Nestorium & Eutychem cum Christo iudices futuros, Sanctos verò Leonem & Cyrillum in æternum perituros. Verum lector Bellarmino credere non properet. Disertè enim Lutherus Nestorium fol. 236, Lib. cit. lat. b. vocat einen Stolzen ungelehrten Bischoff/ fol. 264. sollen heiligen vnd Unverstendigen Man. Et de utroque, Nestorio & Eutyche fol. 267. ait, Unverstand vnd Grobheit ist das vnd zeuget das sie böse Dialectici gewesen sein. Folio quidem 263. (quem locum Bellarminū respicere arbitror) dicit, hieraus siehet man das Nestorius Christum mit rechtem Ernste meinet/ sed intelligit illud secundum quid ut loquuntur, nempe dum divinitatem Christi retinere studet, nec videri vult duos Christos introducere, etsi ea ponat, è quibus illud necessario sequatur. Vnde statim addit, Aber nach seinem Unverstand weis er nicht was vnd wie er Redet/ & quæ ibi porrò sequuntur. Vt autem porrò Bellarminus, propensionem nescio quam, erga hos hæreticos, Luthe- ro affingens, falsitatis convincatur, notentur hæc sequentia Lutheri verba Libr. cit. fol. 269. Ist nun Eutyches oder Nestorius Stolz vnd steiff auf seinem Sinne blieben / (wie ich nicht richten kan / noch sol / so weit ich die Historien gelesen / nach der Bischoffe vnterricht / so sind sie nicht alleine als

B

Reher/

Reker / sondern als grobe Narren billig verdammet. *Quæ sanè satis produnt, quo affectu Lutherus in hos hæreticos fuerit. Pertexat autem sermonem Lutherus; Sind sie aber nicht steif auf ihrem Sinne gestanden / wie sonderlich von Eutyches der Concilien acta selbst melden / vnd sie haben nicht nach S. Paulus Lehreden Irrenden freundlich unterrichtet / so haben sie dennoch die Sache an ihr selbst Recht geurtheilet / aber mit ihrem Stolz vnd geschwinden fürnehmen -- sich wol müssen für dem Richter verantworten.*

Porro utrumque, & Nestorium & Eutychem ex inscitia in modo loquendi non tam lapsos esse, ut Bellarminus citat, quam aliquo loquendi modo offensos esse, & erroneum in eo sensum, utique ex inscitia, sibi finxisse, rectissime sanè docuit Lutherus. Audiamus rursus ipsissima ejus verba. Libro de Conciliis, fol. 267. Gleich wie dein Sohn Petrus heisset gelert / so doch solch Idioma allein der Seele vnd nicht des Leibes ist / vnd ein Eutyches möchte alsfenzgen / Nein / Petrus ist nicht gelert sondern seine Seele / wiederum ein Nestorius / Nein / ich habe deinen Sohn nicht gestempet sondern seinem Leib / das lautet / als wolt man aus Petrus zwei Personen machen / oder nur eine Natur behalten / so es doch nicht so gemeinet wird / Unverstand vnd Grobheit ist das / vnd zeuget das sie böse Dialectici gewesen sind. Et rursus fol. 269. lat. b. Nun ist gewis aus der Tripartit / das Nestorius habe Christum für rechten Gott vnd Menschen erkand / auch ganz hefftig / vnd ist kein Arrianer gewesen / die schlechte Christum nicht für Gott hielten / sondern er hat sie verzaget vnd verfolget auch durch Mord vnd Schlachten / aber das ist seine Kekerrey / das die idiomata haben Ihn bestürket vnd irre gemacht / das Gott solte vom Weibes Bilde Geboren vnd Gezeuget sein. Darumb mus Eutyches Kekerrey / wieder sinnlich also gethan sein / das er Christum auch für Gott vnd Menschen

sehen helf/ aber die idiomata Göttlicher Natur nicht wil geben dem Menschen / gleich wie wiederumb Nestor die idiomata Menschlicher Natur / nicht wil Gotte zu messen in Christus einiger Person / das heisset wiedernander / oder ümbeferet.

De causâ tumultuum & perturbationis illius temporis, in episcopos Catholicos à Luthero collata, nihil ibi invenio. Invenio autem illa verba, ad quæ iridem Bellarminum in- criminatione suâ respexisse puto: Da siehest du / wie die idi- fol. 269, lat. b.
omata unversehens unbedachte Leute fürn Kopf stossen / vnd irre machen. Hier solte man zulauffen / mit Sanftmut vnterrichten / vnd nicht mit Stolz die Irrigen verdammen. Gott gebe das ich Lüge / ich forge das etliche Rezer am Jüngsten Tage Richter / vnd die Richterbischoffe verdamt sein werden. Quæ sanè sicut generaliter dicta, & minimè vana sunt, ita à Bellarmino non debent ad hæc in specie Concilia, Ephesinum nempe & Chalcedonense accommodari. Nisi fortè in tantum Lutherus verba illa sua ad hæc quoque concilia voluerit pertinere, das man sollen zulauffen / mit Sanftmut vnterrichten / vnd nicht mit Stolz die Irrigen verdammen. Aliàs enim suprâ audivimus contentem, so haben sie dennoch die Sache an ihr selbst Recht geurtheilet.

Proximus nunc Luthero vapulat Philippus. Cujus è Locis, quos vocavit, quasdam circa mysterium Trinitatis & Incarnationis liberaliores & laxiores usurpatis locutiones, coacervat, & in odium contorquet Cardinalis. Singulas apponere & considerare, nec libet nec opus est. Sufficit ad Bellarmini cavillationes retundendas hoc unum notare; cum Philippum ex aliis manifestissimis, eorundem ad quæ ipse provocat, librorum locis, rectè & Catholicè de mysteriis Trinitatis & Incarnationis sensisse constet, ex iis incommodiora aut duriora, sicubi aliqua occurrunt, interpretanda esse, nisi quis æthiopicum can-

dorem ad censuram afferre velit. Cui sanè, si Bellarmini exemplo indulgere velis, parili artificio & facilitate Bellarminū ipsum ilicò Arianum hæreticum effeceris. Ecce enim statim præ manu exemplum! Libro 1. de Christo Cap. xviii, ad locum Proverb. 8, *Dominus creavit me*, etc. quindā quam ipse *pulcherrimam* vocat, responsione, dicit *filium Dei aliqua ratione posse dici* CREARI. Vbi ex ore ipsius meritò rursus exclamare poteramus. *Quid clarius pro Ariana hæresi dici poterat?* Aut itaque Bellarminus ab solvata intentato ex incautioribus quibusdam dictis hæreseos crimine Philippum, aut ipsum ex simili causâ, eandem cum illo culpam subire oportebit.

Veniamus, pergit Bellarminus, *ad articulos de Libero Arbitrio, & Causâ peccati, & videamus an id SEMPER Lutherus & Philippus docuerint, quod in Confessione nunc*, artic. xviii, *docent*. Et profert loca quædam Lutheri & Philippi, de Libero arbitrio, contingentia & causâ peccati, quæ extra contextum & scopum Disputantium inspecta, asperius nonnihil sonant, de quibus quid habendum sit, paulò post verbis Chemnicij edisseremus. Hoc loco illa à Bellarmino eo saltem sine afferuntur, ut ostendat mendacium dixisse Præfationem Confessionis, quando ita infit; *offerimus in hac religionis causâ nostram & Concionatorum nostrorum Confessionem, cujusmodi doctrinam ex scripturis sanctis & puro Dei verbo* HACTENVS *illi in ecclesiis tractaverunt*. Sed inane est hoc etiam Bellarmini molimen. Quid enim? an non vera erit hæc oratio; *doctrinam quam in hac confessione offerimus, HACTENVS è verbo Dei concionatores nostri tractarunt*, etiam si non intelligas initia Disputationum Lutheri cum Pontificiis, sed tempora posteriora, in quibus ipsa tractatio multa ostendit ut loquitur Chemnitius quem mox pluribus audiemus. Omninò sanè, idque vidit Bel-

dit Bellarminus, & occupandum sibi ratus, non ignoro inquit (post recitata prolixè Lutheri & Philippi verba) *Lutherum in visitatione Saxonica, & Philippum in Locis editis posterioribus annis, longè aliter docuisse de Libero arbitrio & causâ peccati, quàm antea docuerant, cum haberent primitias Spiritus; tamen id neg. mendacium Præfationis excusat, & arguit inconstantiam.* Pro imperio saltem hic edicit, non verò probat Bellarminus, non excusari ita mendacium (quod criminatur) Præfationis. Nemo etenim adeò communis sermonis ignarus est, qui nesciat vocem *hactenus* indefinitè, ad tempus præcedens terminũ illum *ad quem* respicit, se porrigere, nec necessariò id postulare, ut omne retro tempus præcedens intelligatur. Bellarminum sanè adeò hoc non latuit, ut pro voce *HACTENVS*, quo Præfatio Confessionis utitur, ille vocem *semper*, quæ cavillationi ejus magis apta erat, mala fide substituerit. Sed nec unquam etiam Lutherus omnem promiscue libertatem arbitrij, aut contingentiam sustulit, quod verbis maximi Chemnitij heic proponere commodum videtur, è quibus simul apparebit, non novam, nec in Bellarmini cerebro prognatam esse hanc accusationem.

Chemnitius *Locis Communibus de Causâ Peccati* Cap. viii. fol. 424 edit. in 3vo. *In conventu Augustano Eccius per integrum diem exagitavit Philippum, quod mutatâ sententiâ aliter sentiat & loquatur in confessione de causâ peccati, quàm in Principio scripserit. Et postea idem repetiit in libro quem scripsit de Actis colloquii Ratisbonensis. Hac agebat sunt tua Philippe verba in 8. Cap. Rom. in edit. anni 25: Hæc sit certa sententia, à Deo fieri omnia tam bona quam mala. Item; Nos dicimus non solum permittere Deum creaturis ut operentur, sed ipsum omnia propriè agere, ut sicut fatentur proprium Dei opus fuisse Pauli vocationem, ita fateantur opera*

B 3 Dei

Dei propria esse, sive quæ media vocantur, ut comedere, sive quæ mala sunt, ut Davidis adulterium. Constat enim Deum omnia facere non permisivè sed potenter, id est, ut sit ejus proprium opus Iudæ proditio, sicut Pauli vocatio. *Item, nonne, agebat, in principio Lutherus disputavit, nec in bono nec in malo esse liberum arbitrium, sed omnia evenire necessitate absolutâ, Deum etiam mala in nobis operari? An etiam non ex diametro hæc pugnant cum illâ sententiâ, quam posuistis in articulo 18. & 19. Confessionis? Hæc Eccius.*

Respondet jam doctissimus Chemnitius. *Sed candidè consideretur occasio disputationum illius temporis. Resonabant & templa & schola talibus encomiis Liberi arbitrii; Hominem ex puris naturalibus posse implere omnia mandata Dei, quoad substantiam actus. Item faciendo quod in se est, mereri gratiam de congruo. Opposita sunt ergò disputationes illæ; imò ne in externis quidem arbitrium omninò est liberum. Variis enim modis impeditur - Et multa impiorum consilia Deus impedit & aliò vertit. Et tamen Lutherus disertè dicit, arbitrium liberum esse non re-*

spectu superioris, sed pertinere ad inferius hoc hemispherium, item, Deum non esse causam peccati. (Lutherus Gloisâ vernacula fol. 609. Auf das vermeinte Keiserliche Edict, apud Chytræum Hist. Aug. Conf. Ich Rede vom freien willen gegen Gott/ vnd in der Seelen Sachen/ den was solt ich viel Disputiren vom freien willen/ der über Rûe vnd Pferde/ über Gelt vnd Gut regieret? Weis fast wol/ das Genesis am ersten/ Gott dem Menschen hat Herschafft gegeben über Vieh vnd Erden etc. Solches gehört hier nicht her) Sed ut ut sit, si illa, quæ in principio hæc de re disputata sunt, conferantur ad explicationes quæ nunc exstant, facile appareat, non potuisse in principio tam distinctè & commodè hæc intricatam disputationem declarari. Ipsa enim tractatio postea multa ostendit, sicut Augustinus dicit, se proficientem scripsisse. Hæcenus Chemnitius.

Neque

15
Neque verò est ut Bellarminus *inconstantiam* id arguere, tandem objiciat, si Lutherus sententiam aliquam sive mutaverit sive declaraverit. Nisi fortè semetipsum hoc pacto simul *inconstantia* arguere velit, qui *sanctum Augustinum imitatus*, libros suos *controversiarum recognoscere & judicare voluit*, paucis quæ minus placebant correctis; ut ipse Recognitioni librorum suorum, *Ad Lectorem*, inter alia præfari non erubuit. Nempe *Papistæ sibi facile ignoscunt*, aliis non item, ut ille apud Poëtam, *Ego met mi ignosco*, Menius inquit. Apolog. Conf. de Iustificat. resp. ad argumenta adversariorum, fol. 105. edit Lips. in 8vo anni 1618.

MENDACIVM IV.

Artic. XII. *Rejiciuntur & isti, qui non docent remissionem peccatorum per fidem contingere, sed docent remissionem peccatorum contingere propter nostram dilectionem & opera.*

Bellarminus non dubitat, quin his verbis notentur Catholici (Papistæ) omnes, & præsertim Theologi Scholastici. In Apologia enim ad nauseam repeti, quod Scholastici doceant justificationem non contingere ex fide, sed ex operibus, hoc est ex operibus sine fide. At non est ista: pergit, nec unquam fuit doctrina ecclesie Catholica, nec etiam Scholasticorum Theologorum. Semper enim docuimus & docemus, justificari homines ex fide, & dilectione, & operibus bonis, ita ut ad præparationem ac dispositionem ad justificationem requirantur actus fidei, spei ac dilectionis, quos ipsos tamen non habemus, nisi Dei gratiâ præveniente, excitante & adjuvante. Cumque Concilij Tridentini quædam hanc in rem verba interjecisset, concludit; *vides igitur, fidem nunquam excludi, sed contra potius semper requiri, sive de ipsâ justificatione agatur, sive de iis, quæ illam aut præcedunt, aut etiam consequuntur. Ac ne dicant Lutherani novam hanc esse doctrinam, & Papistas, demum ab ipsis excitatos, sapere cœpisse, pro-*
ducit